

3. Школяр С.П. Інноваційний розвиток держави – комфортне життя її громадян. Тези виступу в обговоренні / С.П. Школяр // Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 20.06.07 р. «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації» / Упор. Г.О. Андрощук, М.М. Шевченко, – К.: Парламентське вид-во, 2007. – С.60-62

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАПОВІДНИКИ І НАЦІОНАЛЬНІ ПАРКИ СВІТУ»

Шкура Т.В.
(Полтава, Україна)

Для сучасного суспільства однією із гострих проблем сьогодення є питання розробки та реалізації питань щодо ефективних шляхів охорони навколишнього природного середовища, оскільки саме на рубежі століть значно посилюється антропогенний вплив на біосферу, постійно зростає техногенне навантаження, інтенсивно використовуються природні ресурси. Одним із ефективних шляхів збереження ландшафтного та біологічного різноманіття є створення і організація заповідників та національних парків, як універсальних категорій природно заповідного фонду світу. Хоча принципи створення, особливості функціонування, призначення цих об'єктів не завжди в різних державах є тотожними.

Метою навчальної дисципліни «Заповідники і національні парки світу» є ознайомлення студентів із системою національних природних парків та заповідників світу, їх ландшафтним та видовим різноманіттям, специфікою організації, особливостями їх класифікації та функціонування.

Вивчення навчальної дисципліни «Заповідники і національні парки світу» для студентів 3-го курсу природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка здійснюється відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» за спеціальністю 101 Екологія.

Курс «Заповідники і національні парки світу» є одним із базових під час підготовки фахівців-екологів і як теоретичний підрозділ екології включає в себе систему знань в галузі формування та функціонування систем територій та акваторій, що підлягають особливій охороні, досвід їх втілення на державному рівнях.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості проектування, створення, зонування та функціонування заповідників та національних парків світу. Засвоєння студентами матеріалу із навчальної дисципліни ґрунтується на знаннях, отриманих ними в результаті вивчення таких навчальних дисциплін, як «Загальна екологія та неоекологія», «Біологія», «Ґрунтознавство», «Ландшафтна екологія».

Серед переліку ключових завдань вивчення студентами дисципліни «Заповідна справа» відзначаємо такі:

– оволодіння теоретичними положеннями і практичними навичками щодо ролі та місця заповідників та національних парків в природоохоронній, науковій, рекреаційній діяльності світового масштабу, історію і стан заповідної справи у світі та в Україні;

– аналіз підходів до функціональних особливостей, принципів класифікації заповідників та національних парків світу та встановлення характерних ознак, визначення дій та виду господарської діяльності, що не суперечить положенням об'єктів природно-заповідного фонду;

– використання інформації щодо наукової характеристики заповідних територій різного рангу і категорій для наукового аналізу екологічних умов регіонів і прогнозування та моделювання екологічних ситуацій;

– характеристика досвіду природоохоронної роботи міжнародних організацій, що опікуються світовою практикою заповідання.

– вивчення принципів збереження біологічного різноманіття рослинного і тваринного світу природних та окультурених екосистем, обмеження дії впливу на них антропогенних чинників та забезпечення охорони;

– аналіз досвіду впровадження еколого-просвітницької та науково-дослідної роботи, принципів раціонального використання ресурсів природних геосистем та їх сталий розвиток, створення умов для екологічного туризму і рекреації в межах заповідників та національних парків світу.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення даної дисципліни студенти повинні:

– набути знань щодо ролі та місця заповідників та національних парків світу в функціонуванні біосфери, законів заповідування і охорони заповідних територій,

– знати історію і стан досвіду заповідної справи у світі, природоохоронне, наукове і виховне значення міжнародних конвенцій про збереження біорізноманіття;

– знати принципи до класифікації заповідних територій та встановлення характерних ознак, переліку дій та виду господарської діяльності, що не суперечить положенням об'єктів природно-заповідного фонду;

– ефективно використовувати характеристики заповідних територій різного рангу для наукового аналізу екологічних умов регіонів і прогнозування та моделювання екологічних ситуацій;

– використання наукових характеристик заповідників та національних парків для здійснення екологічної освіти та екологічного виховання населення та для природоохоронної діяльності.

Для освоєння дисципліни відводиться 180 годин. У першому модулі подаються наукові та нормативні та організаційно-правові засади заповідної справи у світі та Україні. У цьому модулі студенти також отримують знання щодо повноважень державного і громадського контролю за додержанням режиму територій та об'єктів заповідників та національних парків світу, про екологічні основи функціонування системи природно-заповідного фонду, головні етапи розвитку заповідання, сучасний стан, перспективи та проблеми розвитку заповідної справи в світі та Україні, основні положення Конвенції про збереження біологічного різноманіття.

Другий змістовний блок присвячений досвіду організації та функціонування заповідників та національних парків світу. Зокрема, у другому модулі студенти знайомляться з науковими характеристиками заповідників та національних природних парків різних континентів, особливостями режиму та регуляцію їх антропогенних навантажень. Отримують також інформацію про

особливості функціонування Європейської екомережі та Національної екологічної мережі України.

Важливим для закріплення отриманих знань про заповідники та національні парки світу є виконання індивідуального завдання студентами, яке вони захищають у вигляді презентацій про певний об'єкт природно-заповідного фонду. Згідно плану в такому творчому завданні студенти відображають історію формування об'єкту, природно-кліматичні умови, сучасний стан навколишнього середовища (мінерально-сировинні ресурси, гідрографію і гідрологію, ґрунтовий покрив), дають повну характеристику рослинного покриву (перелік основних судинних рослин занесених до Червоної книги України, їх геоботанічний опис), розглядають раритетні фітоценози, представлені на цьому об'єкті та аналізують представників червонокнижних видів тваринного світу, контроль за чисельністю їх популяцій. Наприкінці презентацій студенти приводять характеристику рекреаційно-гуманістичним ресурсам (основні екологічні стежки та маршрути активного туризму і відпочинку відвідувачів), особливості охорони території та природних ресурсів у представленому об'єкті ПЗФ [1].

На заняттях використовуємо відеофрагменти фільмів, наприклад, опрацювати науковий фільм «Австралія». Завданнями до такого виду роботи є: 1) з'ясувати та законспектувати основні природні зони, кліматичні пояси, типи ценозів, перелік основних заповідників та національних парків Австралії. 2) Записати перелік видів рослинного та тваринного світу, які є унікальними для континенту Австралія, зазначити їх особливості. Використання відеофільмів у процесі викладання нової теми дозволяє використовувати інформацію як зорову опору, що допомагає найбільш повно засвоювати навчальний матеріал. Аудіовізуальні засоби навчання ефективно використовувати на етапі актуалізації опорних знань та мотиваційно-пізнавальної діяльності.

На самостійне опрацювання студентам виносяться теми, які не розглядаються на лекційних та практичних заняттях. При вивченні їх необхідно звертати увагу на сучасні літературні джерела та проводити пошук в Інтернеті за ключовими словами.

Для контролю знань студенти виконують модульні роботи, у яких відповідають на тестові запитання різних типів і видів складності. Навчальна дисципліна зараховується студенту у формі заліку наприкінці семестру.

Таким чином, зміст навчальної дисципліни «Заповідники і національні парки світу» спрямований на формування у здобувачів освітньої програми «Екологія» знань, умінь та навичок в галузі заповідної справи, а саме в значенні, особливостях функціонування заповідників і національних парків світу для збереження біорізноманіття на біосферному рівні.

Список використаних джерел:

1. Бережняк Є.М. Специфіка викладання нормативної навчальної дисципліни Заповідна справа студентам напряму Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування НУБіП України. Науковий вісник Національного університету. 2015. Вип. 214 С. 303–308.